

آیه های عشق و خاطره

آفتاب ابدی ذهن بی آرایش ساخته میشل گوندری بر اساس فیلمنامه چارلی کافمن

چاپ شده در : روزنامه اعتماد

زمان انتشار : بهمن ماه ۱۳۸۶

بعد از انتخاب ده فیلم محبوب منتقدان در فاصله سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۷ طی نظرسنجی ای که به کوشش مانی باغبانی در رزونامه اعتماد انجام شد، دو فیلم "آفتاب ابدی ذهن بی آرایش" ساخته میشل گوندری و "جاده مالهند" ساخته دیوید لینچ با آرای مساوی در صدر فهرست قرار گرفتند. این یادداشت برای همان مجموعه درباره یکی از دو فیلم صدر فهرست نوشته شد.

*

*

خودش زنده است؛ آدم هایش هر کوششی می کنند تا عشق را زنده نگه دارند؛ و انتخابش در صدر فهرست برگزیده های سده بیست و یکم تا این جا، نشان می دهد که منتقدان فیلم بین و پرشور هم زنده اند. آنها که هنوز این خصلت، این موهبت را دارند که از ساختار بدیع و شیطنت آمیز، از اصالت حس ها و حرف ها و از شور و گرمای فیلمی درباب عشق و مراقبت از عشق، به وجد بیایند و چنان حرفه ای نشده اند که دیگر فیلمی هیجان زده شان نکند، خوب می دانند که با وجود قدمت قالب رومانس در هنرهای نمایشی و ادبیات داستانی، تا به حال هیچ اثری نگاه آفتاب ابدی ذهن بی آرایش به مقوله عشق را نداشته است. فیلمی است که ساختار روایی غریب و ترکیب دنیاهای متعدد خیال و واقع و خاطره، کودکی و بزرگسالی، گذشته و آینده را به بستری برای طرح این سوال کلیدی بدل می کند که آیا عشق بدون به جاماندن خاطراتش، اصلاً معنا دارد؟ اصلاً اگر عشق و رابطه را بتوانیم از ذهن و قلب مان حذف - یا به تعبیر تلخ و خیال پردازانه فیلم، «پاک» - کنیم، چه راهی به جز حذف خاطرات عشق می تواند وجود داشته باشد؟ پس آیا عشق و خاطره اش، یکی نیستند؟

اما منهای این که ستایش چنین فیلمی از سوی ناقدان، نشانه ای از گرایش های رومانسیک اصیل آنهاست، ضمناً نشان می دهد که دوران جدید، سرانجام ساده پسندی و علاقه عمومی به روایت خطی و

کلاسیک را از اکثریت به اقلیت رسانده. در همه فهرست های مشهور و معتبر مشابه که بیشتر در جراید ایرانی آمده، هرگز فیلمی با شکستن مرز زمان نمی شد یافت و یک بار هم که هشت و نیم فلینی در جمع بندی آرا به فهرست ده فیلم برتر تاریخ سینما راه یافت، اغلب معتقد بودند نگارنده که آن جا گردآورنده آرا بود، در نتایج و انتخاب ها «دست برده» تا فیلم محبوبش بالاتر بنشیند! اما آفتاب ابدی ذهن بی آرایش نه تنها الگوی روای پیچیده ای دارد، بلکه حتی تا آن جا پیش می رود که فعل معمولاً مبهم «آینده در گذشته» را به زبان روایت سینمایی، صرف کند. این که با این همه، انتخاب شده و کنار فیلمی با غرابتی از جنس دیگر اما به هر حال بی حد و حصر - جاده مالهند- قرار گرفته، نشانه وداع تدریجی منتقد ایرانی از دل دادن به هر چه فیلم «ساده و صمیمی» است. جای تبریک دارد.